
Biljana Milovanović, Aleksandra Marcikić, Ivan Knežević, Danica Gajić, Agota Major i Zlatka Nešović

Povezanost socio-demografskih odlika roditelja dece prvog razreda osnovne škole i izbora između predmeta veronauke i građanskog vaspitanja

U ovom istraživanju je ispitivana povezanost socio-demografskih odlika roditelja dece prvih razreda osnovne škole i izbora veronauke, odnosno građanskog vaspitanja. Ispitivane su demografske odlike roditelja kao što su godine, stepen i smer obrazovanja, zaposlenost, materijalno stanje i veličina porodice, kao i stavovi roditelja oko nekih aspekata ovih izbornih predmeta. Utvrđeno je da se preko dve trećine ispitanika opredeljuje za veronauku. Roditelji društveno orijentisanog obrazovanja značajno više biraju veronauku, dok roditelji prirodno orijentisanog obrazovanja biraju podjednako oba predmeta. Ostale demografske odlike nemaju uticaja na izbor predmeta. Pored toga, rezultati ukazuju na nedovoljnu informisanost roditelja o sadržaju i planu izbornih predmeta.

Uvod

Jedan od prvih koraka reforme školstva u našoj zemlji bilo je uvođenje fakultativnih predmeta veronauke i građanskog vaspitanja u prve razrede osnovnih i srednjih škola tokom školske 2001/02, što je podrazumevalo izbor jednog od predmeta, pohađanje oba ili nijednog. Od školske 2002/03. ovi pred-

meti su postali izborni, tj. učenici su morali da se opredele za jedan od navedenih predmeta. U medijima je vođeno dosta polemike o opravdanosti iznenadnog uvođenja ova dva predmeta. Najčešće su bile primedbe da nedostaju informacije o ciljevima, sadržaju, planu, programu i organizaciji nastave, udžbenicima i nastavnom osoblju., koje su značajan faktor u izboru predmeta.

Stoga je naše istraživanje fokusirano na faktore izbora veronauke, odnosno građanskog vaspitanja kod dece prvog razreda osnovne škole, gde su odluku o izboru donosili njihovi roditelji. Cilj istraživanja je bio da proveriti neke od faktora koji su mogli da utiču na odluku roditelja. S obzirom da roditelji nisu imali dovoljno informacija o sadržaju i načinu prezentovanja tih predmeta, pretpostavili smo da je vrlo verovatno njihovo mišljenje bazirano na sopstvenim preferencijama, prethodnom iskustvu i/ili intuiciji. Pored toga, na odluku su mogle da utiču i različite socio-demografske karakteristike, koje su značajna determinanta formiranja socijalnih stavova. Zato je ovo pilot istraživanje imalo za cilj da ispita određene demografske odlike roditelja kao moguće faktore preferencije pri izboru predmeta. Takođe su ispitivani i stavovi roditelja o pojedinim aspektima ovih predmeta.

Cilj ovog istraživanja je bio utvrđivanje povezanosti između socio-demografskih odlika roditelja dece prvih razreda osnovne škole i izbora između predmeta veronauke i građanskog vaspitanja.

Biljana Milovanović (1984), Beograd, Zahumska 46, učenica 4. razreda Treće beogradske gimnazije

Aleksandra Marcikić (1985), Mihaila Pupina 32, Subotica, učenica 4. razreda Gimnazije "Svetozar Marković" u Subotici

Ivan Knežević (1984), Novi Sad, Slobodana Bajića 32, učenik 4. razreda Gimnazije "Svetozar Marković" u Novom Sadu

Danica Gajić (1986), Beograd, Gundulićev Venac 27, učenica 2. razreda Četvrtbeogradske gimnazije

Agota Major (1984), Novi Sad, Vojvode Mišića 9, učenica 4. razreda Gimnazije "Svetozar Marković" u Novom Sadu

Zlatka Nešović (1985), Užice, Trg partizana 26, učenica 3. razreda Građevinske škole u Užicu

Metod

Subjekti. U istraživanju je učestvovalo 360 roditelja/staratelja učenika prvih razreda šest osnovnih škola iz Beograda, Subotice i Užica.

Instrument. U istraživanju su razmatrane sledeće varijable:

1. pol (muško, žensko)
2. godine (četiri kategorije: 20-30 godina, 30-40 godina, 40-50 godina i iznad 50 godina)
3. stepen obrazovanja (završena osnovna, srednja, viša škola ili fakultet)
4. broj dece u porodici (jedno, dvoje, troje, četvoro i više dece)
5. zaposlenost (zaposlen, nezaposlen)
6. izvori prihoda (stalan posao, honoraran posao, bez ikakvih izvora prihoda)
7. materijalno stanje (pet stupnjeva koji opisuju materijalno stanje porodice)
8. izbor predmeta (veronauka ili građansko vaspitanje)
9. orijentacija obrazovanja roditelja prema prirodnom ili društvenim naukama
10. korisnost veronauke, odnosno građanskog vaspitanja za opšte obrazovanje
11. primenljivost veronauke, odnosno građanskog vaspitanja u svakodnevnom životu
12. primerenost sadržaja ovih predmeta uzrastu dece

Upitnik koji je specijalno konstruisan za ovu priliku sastojao se od 15 pitanja koji operacionalizuju gore pomenute varijable.

Upitnik se sastojao iz dva dela. U prvom delu, koji se sastojao od pitanja zatvorenog tipa, ispitivane su demografske karakteristike roditelja. Drugi deo upitnika je ispitivao stavove roditelja po pitanju korisnosti ovih predmeta za opšte obrazovanje, primenljivosti u svakodnevnim prilikama i primerenosti uzrastu, a u okviru otvorenog dela pitanja roditelji su imali mogućnost da obrazlože svoje mišljenje. Roditelji su upitnike popunjavali odvojeno kako bi se proverila razlika u stavovima između majki i očeva, ali i kako bi se izbegao međusobni uticaj i eventualna prevaga mišljenja jednog od roditelja. Upitnik je bio anonimn, a popunjavanje dobrovoljno.

Pošto su se pojedini stavovi roditelja dosledno ponavljali, odgovori na otvorena pitanja grupisani su po određenim kategorijama.

Odgovori na pitanje vezano za korisnost veronauke za opšte obrazovanje su svrstani u pet kategorija. Prve tri kategorije se odnose na pozitivno orijentisane stavove, a preostale dve na negativno orijentisane:

1. proširivanje znanja, opšte kulture i obrazovanja ("Smatram da je to kulturno bogatstvo deteta", "Opšte obrazovanje je korisno zato što ja kao roditelj to u školi nisam imala, pa ne mogu da odgovorim na hiljadu pitanja mog deteta")

2. formiranje sistema vrednosti koji pozitivno utiče na razvijanje ličnosti, morala i duhovnih vrednosti deteta ("Duhovno obrazovanje može imati veliki uticaj na formiranje ličnosti")

3. upoznavanje sa tradicijom, verskim običajima i razvijanje religioznosti ("Zato što bi tako deca, pre svega, naučila nešto o Vaskrsu, Božiću i drugim praznicima, pa onda ne bi mi njima pričali o tome, već oni nama")

4. neprimerenost školskom načinu obrazovanja, tj. potenciranje učenja veronauke u crkvi, porodici i sl. ("Lično mislim da oni nisu u stanju da veronauku razumeju na pravi način, čini mi se da ih sve to malo zbunjuje", "Sve što ga zanima u vezi veronauke može da čuje u krugu porodice")

5. stavovi koji opovrgavaju korisnost veronauke za opšte obrazovanje ("Zato što veronauka nema veze sa opštim obrazovanjem!")

Odgovori na pitanje o korisnosti građanskog vaspitanja za opšte obrazovanje grupisani su u sledeće kategorije:

1. proširivanje znanja opšte kulture i obrazovanja ("Kroz igru i jedan veseliji način dete stiče opšte obrazovanje, saznanja o životu")

2. bonton, tj. učenje o socijalno prihvatljivom ponašanju ("Dete uči o lepom ponašanju")

3. unapređivanje komunikacije i međuljudskih odnosa ("Uči decu ovladavanju i upoznavanju elemenata socijalizacije, interpersonalnih odnosa i savladavanju poteškoća u komunikaciji")

4. stavovi o opštoj korisnosti predmeta ("Zato što je svako obrazovanje i vaspitanje korisno")

5. negativni stavovi – odbacivanje predmeta kao suvišnog za redovnu nastavu ("Nije potrebno jer dete vaspitanje nosi iz kuće", "Mislim da je ovaj predmet dodatno opterećenje za decu")

Odgovori na pitanje koje se odnosi na korišćenje stečenih znanja iz veronauke u svakodnevnim prilikama svrstani su u sledeće kategorije:

1. razlikovanje pozitivnih i negativnih aspekata socijalnog delovanja ("Veronauka uči decu svemu što je dobro, pravilnom odlučivanju, donošenju važnih odluka koje su u skladu sa moralnim normama")

2. bonton, tj. učenje o socijalno prihvatljivom ponašanju ("Umeće rešiti sukob, uspostaviti drugarske odnose")

3. stavovi o opštoj korisnosti ("Znanja iz veronauke pozitivno utiču na formiranje stavova deteta")

4. negativni stavovi koji izražavaju nepotrebnost i nemogućnost korišćenja stečenih znanja u svakodnevnom prilikama ("Ne vidim šta bi iz ovoga dete moglo da koristi u svakodnevnom prilikama")

Sledeće pitanje se odnosi na korišćenje stečenih znanja iz građanskog vaspitanja u svakodnevnom situacijama i sadrži četiri kategorije:

1. bonton, tj. učenje o socijalno prihvatljivom ponašanju ("Bonton je osnova ponašanja u svim prilikama među ljudima")

2. unapređivanje komunikacije i međuljudskih odnosa ("Deca uče o uspostavljanju odnosa sa svojim vršnjacima i učiteljima")

3. stavovi o opštoj korisnosti predmeta ("Lepo ponašanje je nešto što nam je svima potrebno i više nego svakodnevno")

4. stavovi koji izražavaju nepotrebnost i nemogućnost korišćenja stečenih znanja u svakodnevnom prilikama ("Nemoguće je koristiti ova znanja jer se program svodi na puko crtanje i ništa drugo")

U pitanju u kome su roditelji izrazili svoje mišljenje o primerenosti sadržaja veronauke uzrastu dece odgovori su svrstani u četiri kategorije:

1. nemogućnost razumevanja zbog prevelike složenosti i apstraktnosti teme koja se obrađuje ("Neke stvari koje se uče su suviše neprimerene i apstraktne njihovom uzrastu")

2. primerenost uzrastu gde se naglašava zanimljivost, lakoća i prijemčivost učenja kroz igru, crteže i priče, kao pogodan način rada za decu ovog uzrasta ("Slikovito kroz razgovor i crteže deca se uvođe u osnovne pojmove veronauke")

3. opšta korisnost predmeta gde se eksplicitno ne izražava u kom domenu svakodnevnog života će im ta znanja koristiti

4. ova kategorija obuhvata stavove roditelja koji su eksplicitno izražavali nepoznavanje nastavnog plana i programa ("Nisam upoznata sa sadržajem predmeta veronauke i zato ne mogu ništa da odgovorim")

Sledeće pitanje se odnosi na primerenost sadržaja predmeta građanskog vaspitanja uzrastu dece. Odgovori su podeljeni u četiri kategorije:

1. nemogućnost razumevanja zbog prevelike složenosti i apstraktnosti teme koja se obrađuje ("Mislim da učitelj ne ume na pravi način da prenese gradivo koje je ionako vrlo nejasno i nerazumljivo deci od sedam ili osam godina. Ukoliko je neophodno da ovaj predmet bude redovan deo školskog plana i programa, treba da se uvede dosta kasnije")

2. primerenost uzrastu gde se naglašava zanimljivost, lakoća i prijemčivost učenja kroz igru, crteže i priče, kao pogodan način rada za decu ovog uzrasta ("Decu ne treba suviše opteretiti, a ovaj program je takav, da uz igru nauče dovoljno za njihov uzrast")

3. opšta korisnost predmeta gde se eksplicitno ne izražava u kom domenu svakodnevnog života će im ta znanja koristiti

4. ova kategorija obuhvata stavove roditelja koji su eksplicitno izražavali nepoznavanje nastavnog plana i programa ("Nisam upoznat sa sadržajem")

Pitanja na koja ispitanici nisu dali odgovor ili su odgovorili sa "Ne znam" nisu obuhvaćena obradom podataka.

Rezultati i diskusija

Rezultati su pokazali da značajno veći broj roditelja bira za svoju decu veronauku nego građansko vaspitanje ($\chi^2(1) = 6.4, p < 0.05$).

Pokazalo se da su ispitivane demografske odlike roditelja u vrlo slaboj korelaciji sa izborom predmeta. Godine, broj dece u porodici, stepen obrazovanja, materijalno stanje i izvor prihoda nisu povezane sa izborom predmeta, dok postoji povezanost prirodnog i društvenog usmerenja roditelja sa izborom predmeta ($\chi^2(1) = 5.52, p < 0.05$). Većina roditelja koji su društveno orijentisanog obrazovanja opredeljuje se za veronauku, dok nema razlike u izboru predmeta među roditeljima prirodno orijentisanog obrazovanja.

Analizom stavova o svim ispitivanim aspektima izborih predmeta utvrđeno je da ne postoje statistički značajne razlike između stavova majki i očeva. Može se reći da se mišljenja majki i očeva oko razloga za izbor predmeta u velikoj meri slažu.

Oko 80% roditelja, bez obzira da li su svoje dete opredelili za veronauku ili građansko vaspitanje,

smatra da je veronauka korisna za opšte obrazovanje. Ispitanici veronauku smatraju posebno značajnom za proširivanje znanja, negovanje tradicije i običaja i formiranje sistema vrednosti. Više od dve trećine ispitanika smatra da će znanje stečeno iz veronauke biti primenljivo u svakodnevnim prilikama, što se uglavnom odnosi na bonton i učenje socijalno prihvatljivih formi ponašanja. Isto toliko ispitanika smatra da je sadržaj veronauke primeren uzrastu dece zbog načina nastave gde je povećana interakcija između nastavnika i učenika.

Na pitanje o korisnosti građanskog vaspitanja za opšte obrazovanje deteta veliki broj roditelja koji su svoju decu opredelili baš za taj predmet nije izrazio svoj stav što ukazuje na neobaveštenost o sadržaju ovog predmeta. Ipak, od onih koji su obrazložili svoj stav, najviše smatraju da je građansko vaspitanje korisno za poboljšanje nenasilne komunikacije i proširivanje znanja o lepom ponašanju. Roditelji čija deca pohađaju nastavu veronauke građansko vaspitanje uglavnom smatraju nekorisnim. Većina ispitanika smatra građansko vaspitanje primerenim uzrastu dece prvog razreda osnovnih škola bez obzira koji su predmet izabrali, ali je među njima više onih koji su svoju decu usmerili na taj predmet.

Zaključak

Analizom podataka došli smo do interesantnih nalaza o tome kako roditelji doživljavaju izborne predmete. Građansko vaspitanje se obično doživljava kao predmet koji decu uči lepom ponašanju i boljoj komunikaciji sa okolinom, dok se veronauka uglavnom povezuje sa uspostavljanjem moralnih vrednosti. Rezultati pokazuju da roditelji opredeljeni za veronauku imaju izrazito pozitivan stav prema ovom predmetu i smatraju ga korisnim za opšte obrazovanje, dok imaju izrazito negativan stav prema građanskom vaspitanju i smatraju ga beskorisnim. Nasuprot tome, u pogledu korisnosti za opšte obrazovanje, ispitanici opredeljeni za građansko vaspitanje približno jednako ocenjuju i jedan i drugi predmet. Svi roditelji smatraju izborne predmete prilagođenim uzrastu dece prvih razreda osnovnih škola, iako su se u otvorenim pitanjima izjašnjavali da nisu dovoljno upućeni i informisani o planu, progra-

mu i sadržaju ovih predmeta. Rezultati su pokazali da je stepen neinformisanosti znatno viši kada je reč o sadržaju građanskog vaspitanja nego kod veronauke, što se može objasniti uticajem prethodnog iskustva.

Pošto je ovo eksplorativno istraživanje jedno od prvih na ovu temu, ne postoje odgovarajuće reference koje bi mogle da potkrepe rezultate ovog istraživanja. Zato se rezultati ne mogu interpretirati kao konačni zaključci na ovu temu, već kao smernice za dalja ispitivanja koja mogu obuhvatiti kompleksnije ispitivanje stavova i eventualnu povezanost sa drugim demografskim odlikama kao što su religioznost, veroispovest i pripadnost političkim partijama, a sa ciljem bolje informisanosti i organizacije izbornih predmeta.

*Biljana Milovanović, Aleksandra Marcikić,
Ivan Knežević, Danica Gajić, Agota Major
and Zlatka Nežović*

Connection Between Socio-demographic Characteristics of Parents of Elementary School First Graders and the Choice of Religious or Civic Education

In this research the connection between socio-demographic characteristics of parents of children attending the first grade of elementary school and their choice of optional subjects – religious education and civic education, were examined. Demographic characteristics, such as age, education, employment, financial status and number of children, as well as attitudes towards certain aspects of these optional subjects were considered. Results indicate that over two thirds of parents choose religious education over civic education. A large majority of parents educated in social sciences chose religious education, while those educated in natural sciences chose both subjects equally. Other demographic characteristics had no effect on the choice.

